

Markernes gamle Navne.

Ved Pastor *Gustav Schovsbo*, Nørre Aaby.

Jeg har forbrugt en hel Del Taalmodighed ved at gennempløje Vedel Simonsens Værk: »Bidrag til Rugaards Historie«, udkommen i 5 Bind 1843—44. Hvor har han dog været flittig, den Mand! Og hvor har han elsket Historien! Man skammer sig næsten over sig selv, naar man læser de indledende Ord (»Forerindring«), hvormed han sender de fem Bind ud i Verden. I »Forerindringen« til 3. Del fortæller han en lille Begivenhed, der i hans Ungdom havde afgørende Indflydelse paa hans senere Liv. Han havde endnu ikke valgt sin Livsvej, da hans Forældre sendte ham udenlands. Paa denne Rejse besøgte han bl. a. en gammel Mand, der var bekendt for mere end almindelig Visdom og især for den orakelmæssige Maade, hvorpaa hans Ord blev fremsatte. »Efter at have læst mine Anbefalingsskrivelser og udforsket mine Planer og Forhaabninger, hvorved jeg ingenlunde dulgte ham min afgjorte Passion for historiske Undersøgelser, udbrød han omsider i sin sædvanlige stille og rolige Maneer og med et under Talens Løb alt mere og mere forklaret Aasyn: »Det gaar ikke an, min unge Ven, at jage efter Sommerfugle eller at gribe efter Sæbebobler i Verden; det kommer ikke an paa at gaa i silkede Klæder og at bo i gyldne Sale her i Livet; men det kommer an paa i Gerningen at prise sin Mester og at opfylde den Bestemmelse, hvortil han har sat os hernede. Se, dette Taffeluhr! det er et af de bedste Taffeluhre i Hamborg, og dog har det en saare simpel Indfatning og staar i en fattig Mands tarvelige Stue; men enten det stormer eller det regner, enten det fryser eller det sner, gaar det ligefuldt sin rolige Gang, den Bestemmelse tro, hvortil dets Mester har indrettet det hernede; om man stiller sig hen for det og laster det, det slaar derfor ikke et Sekund hurtigere eller

langsommere, end dets Bestemmelse udfordrer; man kan forsømme at trække det op, og det vil rolig blive staaende, indtil man igen tillader det at opfylde sin Bestemmelse; man kan ødelægge og knuse det; men det vil endnu i sin Tilværelses sidste Øjeblik forkynde sin Mesters Ære. Vær De som dette Uhr! De ved, at det er Guds Villie, at Menneskeslægten skal opdrages ved Erfaring, og at det derfor er nødvendigt, at ingen Erfaring i Livet, den være nok saa gammel, skal gaa tabt for Efterslægten; han vil derfor ogsaa, at den forbigangne Tid skal aabenbare sig gennem den nærværende for de kommende Slægter; vær altsaa ogsaa De et Redskab til denne Hensigts Opnaaelse! Forkynd De, ligesaa uanfægtet og rolig som Uhret, den Tid, som var, gennem den Tid, som er, og for den Tid, som kommer, og vær De overbevist om, at det er Deres Mesters hellige Navn, der udtaler sig i dem alle, og dermed Gud og hans hellige Varetægt befalet.«

Det vilde være forgæves, hvis jeg vilde skildre det Indtryk, disse i en aldeles profetisk Tone fremsagte Ord den Tid gjorde paa mig; jeg vil blot tilføje, at disse Ord har siden den Tid ikke blot hvilet, men ogsaa virket i mit Indre, og saaledes blev ogsaa jeg — ligesom Uhret — en af Tidens talende Tunger, der, idet jeg selv skred frem paa Begivenhedernes Strøm, dog ikke alene viste tilbage paa den Vej, der allerede var tilbagelagt og henderunden, men ogsaa viste frem paa den Vej, der forestod og endnu skulde tilbagelægges, og hvad enten min Stilling var lykkelig eller ulykkelig, hvad enten man roste eller dadlede mig, hvad enten man fremhævede eller tilsidesatte mig, hvad enten man standsede mig, eller man forundte mig Plads, hvad enten jeg taug, eller jeg talte, har jeg dog stedse og uafsladelig arbejdet.«

Da han efter denne Udenlandsrejse, der altsaa fik afgørende Betydning for ham som en Indvielse til Historikerens Kald, kom tilbage til sit Fædreland, fandt han dets Ansigt stærkt forandret. Herom siger han i en Anmærkning i 3. Bind, S. 11: »Jeg erindringer som Barn ikke blot at have hørt Tale om, men ogsaa tildels som Tilskuer og til Vogns at have deltaget i de stolte og storartede Fællesjagter her paa Egnen, hvor man, uden at afbrydes af Gærder og Grøfter, kunde tumle sig til Hest i en Omkreds af flere Mile, og hvor den mest maleriske Afveksling af smaa og store Skovpartier, Hedeland, Moser, Agre, Søer, Kær og Krat i samme Grad frydede Øjet, som Jagtens Glæder forlystede Sindet;

men ogsaa det var ved min Hjemkomst forsvundet, de smaa Skovpartier var ryddede, de store var luftede, Søerne var udtappede, Hedejorden opdyrket, og det ene Gærde og den ene Grøft og det ene levende Hegn efter det andet betog enhver Udsigt til det hele, saa at den livsglade Poesi saa at sige aldeles var tilintetgjort af den nyttebringende Prosa.«

I den samme Anmærkning, der altsaa bedømmer den imidlertid foretagne Udskiftning af Jorden fra et helt andet Synspunkt, end man er vant til, rører han ogsaa ved den vigtige Sag, der er antydet i Overskriften over denne lille Opsats: »Jeg erindrer mig helt vel, at naar vi i min Barndom¹⁾ før Udskiftningen og Udparcelleringen vankede omkring i Skov og Mark og Eng, da spurgte snart den ene og snart den anden af mine Ledsagere mig: Véd han, hvorfor det hedder Tronagre, det Dommersædet, det Jomfrutoft o. s. v.? Og efter ethvert Spørgsmaal fulgte en lang, i det mindste for mit barnlige Øre højst interessant Fortælling; men da jeg efter en Snes Aars Fraværelse i Skoler og saavel paa inden- som udenlandske Universiteter igen kom tilbage, var Udskiftningen og Udparcelleringen længst fuldendte, de gamle Fortællere var døde, og saavel Navnene som Historierne, dem, jeg længst havde svedt ud, for største Delen af den yngre Slægt aldeles forglemte.«

Dermed peger han paa det usynlige Spindelvæv, der ligger over al Danmarks Jord, selv den mindste Plet, dette Spind af Sagn, der har krystalliseret sig til et Navn, som er bleven staaende over Ageren, Mosen, Skoven o. s. v. længe, længe efter, at Sagnet er gaaet ad Glemme.

Mangfoldige af disse Navne er forlængst gaaet af Brug; men en Del af dem findes endnu i Folkemunde. De bør opskrives, inden de er helt uddøde, da de ofte kan have noget at sige den opmærksomme Historiker, noget fra ældgamle Dage. Det er, som disse Navne, der talte højt til Samtiden, nu kun kan hviske ganske sagte — om forsvundne Lunde, Borge, sløjfede Høje og om Begivenheder, der en Gang stod Gny af.

Som et lille Bidrag hidsætter jeg her en Liste over de Agre, der i sin Tid dreves under Nørre Aaby Præstegaard, der egentlig ligger paa Byllerup Mark i Nørre Aaby Sogn.

¹⁾ Han var født paa Elvedgaard i Veflinge Sogn den 20. December 1780.

Den 13. April 1572 indsendte »oluff perssøn Bang«, Provst i Vends Herred og Sognepræst i Middelfart¹⁾, en Indberetning om Sognepræsterne og Degnene i Vends Herred »deris aarlig renthe oc indkomst item deris residenser oc boligh.« Den findes nu i Landsarkivet i Odense.

Herunder Ouby sognen.

Presten ij Ouby haffuer tuinde Sogne: Ouby, Indsleuff.

Ejendoms-Breve.

Findes i Ouby Præstegaard et Brev, udgivet Aar 1430, som Otthe skinckell af Bortofte haver udgivet, lydendes om en Gaard i Bylderop, som Søffren Hanszøn nu udi boer, at den hører Kirken og Præsten til²⁾.

Findes ogsaa et Pergaments-Brev, lydendes paa en Lavhævdedom, Jørgen Nielsen i Indsleuff, hvilken som var Stictens Delefoged i Wendtz herrit, gjorde paa Præstegaards-Jorden, udgivet Aar 1531³⁾.

Derefter opregnes, hvad Præsten har af »Jordt«:

En indgårdet Løkke til Præstegaarden med nogen Torne og en Eng til »V lass Høøfang« i samme Løkke.

Vester Mark.

1 Toft for Præstens Port	VIII Skpr. Land.
1 Dildt och ornum kallis Nebelhøye	VI ørtug.
3 Agre paa »Espydt« ⁴⁾	I ørtug.
1 Ager paa Bylderop Toft	IIII Skpr.
2 Agre paa »Huittenborrig«	V Skpr.
2 Agre paa Skreps Agre	VII Skpr.
2 Agre paa »faldbierrig vidt grønweyn« ..	IIII Skpr.
2 Agre vender paa »affuuldkiær«	III Skpr.
2 Agre vendt paa »bircke kiær«	IIII Skpr.
4 Agre i »Due wraa«, 4 Agre paa »Due Høye«, 4 paa »langkier bierrig«, 4 paa »Reffue grauffe agre«, 1 paa »lycke bierrig«, 3 paa »Næs« o. s. v.	

¹⁾ Præst i Middelfart 1566—1592; lærd, men »ubegribelig i Ord og Tale« (Wibergs Præstehistorie).

²⁾ Denne Gaard, der nu ejes af Anders Jensen Sørensen, svarer den Dag i Dag hvert Aar til Præsten: 2 Tdr. 2 Skpr. Byg, 1 Otting (ca. 28 \bar{b}) Smør, 2 Gæs og 2 Høns.

³⁾ Disse Breve er forlængst forsvundne.

⁴⁾ I Sørslev Sogn nævnes i Matriklen 1688 en Kirkejord ved Navn Esbøie eller Esbøyte. Dets Betydning har jeg ingen Mening om. Stavelsen »Es« er jo kendt fra Kortspillet, der i mange Tilfælde siges at have foraarsaget en Ejendoms Overgang til en anden Ejer; men »Es« betyder ogsaa den mindste Vægt af Guld (Molbechs Ordbog).

været mærkelige og betydelige Mænd blandt Degnene. Holbergs Karikatur, Per Degn i Erasmus Montanus, burde dog ikke være det eneste Billede, man har i sig af hine Præsternes gode Medhjælpere. Helt forkuede og fattige har de vel ikke været! Tænk: Degnen til Nørre Aaby og Indslev fik hvert Aar 51 Gæs og ligesaa mange Brød — foruden Havre til Gæssene!

Maatte denne lille Antydning tilskynde en og anden til at gaa i Gang med Optegnelsen af de gamle Navne og — om muligt — af de dertil hørende Sagn, da bidrager man jo en ganske lille Smule til, at Fortiden kan hjælpes til Mæle iblandt os.

